

Het ruisen van de zee

MELD JE AAN VOOR ONZE NIEUWSBRIEF

Zo blijf je op de hoogte van de nieuwste boeken van Ambo|Anthos uitgevers en ontvang je leuke extra's, zoals prijsvragen, exclusieve aanbiedingen en leesfragmenten. Ook word je geïnformeerd over onze lezingen, signeersessies en over andere interessante bijeenkomsten die wij geregeld organiseren.

Aanmelden kan via www.amboanthos.nl/nieuwsbrief

Catharina IJzelenberg

Het ruisen van de zee

AmbolAnthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 3620 1

© 2017 Catharina IJzelenberg

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Ray van Schaffelaar/500px

Foto auteur Ruud Pos

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Kijk de zon staat aan de hemel.
Dit is het einde van de nacht.
Ik was verdwaald in het donker
en vond mijn weg terug op de tast.

Stef Bos, uit: 'Alles wat was', *De taal van mijn hart*

Voor Jolanda, Erik en Marcus

Ouwerkerk (Zeeuws: Ouweraarke) is een dorp in de Zeeuwse gemeente Schouwen-Duiveland. Het ligt aan de Oosterschelde, een zeearm van de Noordzee tussen de schiereilanden Schouwen-Duiveland, Tholen, Zuid-Beveland en Noord-Beveland. In deze roman wordt de Oosterschelde aangeduid als de zee.

DEEL I

Januari 2003

Anton Rentier was vijfenvijftig toen de nieuwe leerling zijn klas binnenkwam. Ze zwaaide met beide handen. Zijn hart bonkte tegen zijn ribben. Toen lag haar hand in zijn hand, slank en warm.

‘Claudia de Winter.’

Mooi was ze, onwaarschijnlijk mooi. Wat moest hij zeggen? Zijn naam, natuurlijk zijn naam: ‘Meneer Rentier, welkom.’

Hij wees haar een plaats midden in de klas, liep als in een droom naar het raam en opende het. Diep ademde hij de koele lucht in. Zijn handen omklemden de vensterbank. Toen schrok hij van de stilte achter hem en draaide zich om. ‘Ik wens je een goede tijd op onze school.’

‘Dank u.’ Ze streek haar blonde haar naar achteren. Haar donkerbruine ogen sprankelden.

De tijd tilde hem op en zette hem vijftig jaar terug. De wind bulderde, de golven stuwden hoog op en hij rook de zilte lucht van de zee. Voor hem zat een stille klas. Hij pakte het leerboek Nederlands en stond voor vierentwintig leerlingen die hem aankeken. Hij hoorde ze denken: wat doet meneer Rentier?

‘Vandaag gaan we verder met de functies van literatuur, pagina 112 in jullie boek.’ Zijn stem beefde licht. ‘Wie wil er iets over zeggen? Niemand? Nou dat valt op in deze klas.’

Ze lachten. Hij lachte mee, zijn schouders schudden licht. Al-

les was gewoon, op die trilling in de spiertjes onder zijn rechteroog na.

‘Literatuur kan mensen laten nadenken,’ hielp hij. ‘Teksten kunnen een maatschappelijke invloed hebben. Daar hebben we het in de vorige les over gehad.’ Hij wachtte en keek de klas rond. ‘Komt het al?’

Een leerling achter in de klas stak zijn vinger op.

‘Ja?’

‘De negerhut van oom Tom heeft een grote invloed gehad op ons denken over discriminatie.’

‘En Max Havelaar,’ zei het nieuwe meisje.

Zijn wimpers trilden. ‘Oké, beide boeken hebben een sterke maatschappelijke invloed gehad op ons denken over slavernij en koloniale exploitatie.’

De tongen kwamen los: slavernij, de uitbuiting van mensen door mensen die de macht hadden. Nog steeds. Ze konden niet begrijpen dat huidskleur een reden was voor discriminatie. Hij liet hen even gaan in hun boosheid over onrecht, hij genoot, of was het omdat hij zichzelf weer onder controle had?

Hij greep in. ‘Zo waren de verhoudingen, we moeten alles in zijn tijd plaatsen om maatschappelijke verschijnselen te kunnen begrijpen.’

Het scheelde niet veel of een leerling werd boos, haar ogen fonkelden. ‘Is het goed te praten?’

Anton ging zitten en wipte met zijn stoel. Hier was het weer, dat zuivere gevoel voor wat goed was. Wat hield hij van die pure verontwaardiging die nog niet door ervaring was geïnfecteerd. ‘Nee, dat zeker niet, alleen te begrijpen als je het plaatst in de ontwikkelingsstadia van de mensheid.’

‘Dus mensen die nu nog discrimineren zijn minder ontwikkeld?’ vroeg Claudia.

Anton stond op van zijn stoel. ‘Dat, Claudia, is een interessante vraag. Zeer interessant. We moeten daar genuanceerd over

nadenken.’ Hij bestudeerde zijn pen, draaide hem uit en in elkaar. ‘Dit is een van de vragen waarbij het niet om een antwoord gaat,’ zei hij ten slotte.

‘Waar dan wel om?’ vroeg een jongen.

‘Om ons denkproces. Hoe denk je, langs welke lijnen en hoe is het gesteld met je bewustzijn? Het gaat om reflectie op indrukken uit de buitenwereld en op je eigen gedachten daarover. Weten wat er in je omgaat, welke vooroordelen je hebt en er een autonome en genuanceerde mening over vormen.’ Ja, dacht hij, daar ging het om bij trage vragen. Hij herinnerde zich weer de indruk die oom Tom destijds op hem had gemaakt en zei: ‘Identificatie met personages in een roman kan leiden tot een nieuw inzicht bij de lezer. Personages handelen en ondergaan onrecht, zoals oom Tom. Doordat je je identificeert met een personage voel je zijn pijn en lijd je met hem mee, voel je het onrecht dat hij moet ondergaan en wordt het een ervaring van jou. En dan ben je je bewust geworden van iets wat je niet wist voordat je het boek las. Dat is een van de functies van de literatuur, en die identificatie met een personage kan leiden tot geleidelijke verschuivingen in maatschappelijke opvattingen over bijvoorbeeld discriminatie, besloot hij. Hij keek de klas rond. Ja, ze waren geraakt. De aandachtige blikken, de ernst in hun ogen, elke keer als hij die zag voelde hij dat hij iets bijdroeg aan de ontwikkeling van jonge mensen, zijn missie als docent Nederlands.

Hij keek op de klok. Het was tijd en hij rondde de les af: ‘Literatuur is er ook voor ontspanning en genoeg, mensen. Literaire romans hebben meerdere functies, we komen er nog op terug. Voor de volgende les graag Dooi van Rascha Peper lezen.’

Hij keek haar na toen ze de klas uitliep. Hij stond op, zijn lichaam verstarde en hij zakte terug op zijn stoel. De beelden sprongen in zijn hoofd. De orkaan woedde door het lokaal, tilde de tafels en stoelen op alsof het bladeren waren van de bomen in de herfst.

1953

Toen Anton op zaterdagmorgen uit bed kwam, zette hij de kapiteinspet op die hij in oktober voor zijn vijfde verjaardag had gekregen. De ruiten trilden in de kozijnen. De noordwesterstorm beukte en regenvlagen kletterden tegen de ramen. Hij tikte aan zijn pet, ging naar beneden om een boterham te eten en zijn vader te helpen in de stal.

In de namiddag liep hij naar het raam en trok de rits van zijn visserstrui hoog op. Zijn broek van ribfluweel ruiste bij elke stap en buiten botste de wind tegen de takken van de bomen. De stammen sidderden. Op het tuinpad van de boerderij renden de takken en bladeren achter elkaar aan, hard en stuurlaas. Hij fronste zijn wenkbrauwen zoals zijn vader vaak deed en dacht aan de golven die nu zeker over de dijk van Ouwerkerk zouden slaan en sporen achterlieten, vuilwitte schuimkoppen.

Zijn moeder zat aan tafel manchetten aan een overhemd van zijn vader te naaien. Een wit overhemd dat later in de bleek zou worden gezet om nog witter te worden. Hij speelde op zaterdagmiddag altijd mens-erger-je-niet met zijn vader en moeder en Anton ergerde zich aan het geluid van de naaimachine. Toen het gesnor eindelijk ophield draaide hij zich om en keek waar het geluid bleef. Ma prikte spelden in het katoen. Met het puntje van haar tong tussen haar tanden begon ze opnieuw te naaien. Straks zou ze havermoutkoekjes gaan bakken, zoals elke zaterdag. Hij trok zijn schouders op en liet ze moedeloos weer zakken. Vandaag was de zaterdag anders en dat kwam door de wind. Hij fantaseerde dat hij aan tafel alvast een stapel koekjes at terwijl zijn moeder chocolademelk inschonk voor hem en koffie voor zijn vader. Pa speelde met groen en Anton gooide hem van het bord af

want groen verloor altijd. Hij snoof en rook de geur van koekjes. Dat deed pa ook altijd. Waar bleef hij? Anton zuchtte.

Pa was met de mannen uit het dorp naar de dijk om hem met zandzakken te verzwaren. ‘De dijk trilt als een overspannen juffer,’ had hij gezegd, terwijl hij zijn lange laarzen en oliegoed aantrok. ‘Het ziet er niet goed uit en ik moet ernaartoe.’

Anton dacht aan de houten soldaten die boven op zijn slaapkamer in het gelid op de kast stonden. Ze stapten ervan af en liepen achter elkaar naar beneden. Hun stramme ledematen bewogen zoals die van robots en hun ogen draaiden in hun hoofd.

‘We gaan naar de dijk. De vader van Anton helpen met zandzakken sjuuwen,’ beval de aanvoerder. Met zijn rechterarm gaf hij de richting aan en de anderen volgden.

‘Straks wordt het donker, ma, wanneer komt pa?’

‘Hij komt zo, pa moet de koeien melken voor de uiers strakgespannen ballonnen worden.’

Anton dacht aan de ballonnen die hij op zijn verjaardag had gekregen en schoot in de lach.

‘Je vader melkt altijd op tijd de koeien, hij komt zo, echt waar.’ Ma zette de kap op de naaimachine.

‘Wanneer ga je koekjes bakken, ma? Het is toch zaterdag!’

‘Pak maar een appel, Anton, vandaag wordt het niets met de koekjes.’

Toen hij voor het raam zuinige hapjes van de appel nam, zag hij zijn vader aankomen. Pa tornde tegen de wind op, werd teruggeduwd en deinsde een moment achteruit, hervond zijn evenwicht en liep verder met voorovergebogen hoofd. De wind blies zijn blonde haren naar achteren. Als gespannen veren lagen ze op zijn hoofd.

‘Daar heb je hem!’ Anton sprong op van vreugde.

‘Zei ik toch, het is melktijd.’ Ma zette de naaimachine in de hoek van de kamer en veegde met trillende hand een lok haar achter haar oor.

Anton tilde de kapiteinspet op en probeerde een terugspringende pluk haar achter zijn oor te leggen. Hij opende zijn handen en bestudeerde de stille lijntjes. Nee, hij beefde niet. Pa gaat de koeien melken en ik ga hem helpen, dacht hij. En hij trok zijn pet recht om zijn gedachten kracht bij te zetten. Geboeid keek hij naar de jassen aan de kapstok in de gang die opgestuwd werden door de storm, rusteloos als de woedende golven op het strand zwierden ze heen en weer tot ma de deur sloot.

Vader gooide de hoge zwarte laarzen op de mat waar ze bleven liggen als een vormloze berg rubber. Blinkend nat. Hij deed zijn jas uit en trok rimpels in zijn voorhoofd. 'Het gaat niet goed, Janna, het water.'

De ogen van ma verdiepten zich tot gevaarlijk donker. Ze greep zijn handen en wreef ze. 'Claudius, wat heb je koude handen. Het is noodweer, dat hebben we vaker meegemaakt. Onze dijken houden het wel.'

Pa kneep zijn ogen tot smalle spleetjes en zijn stem sloeg over: 'Dit is anders, heel anders. Vannacht is het twee dagen na volle maan en we hebben springvloed.'

'Niet ebben, niet vloeien,' zei ma en ze liet zijn handen los.

'Ik moet terug! Alle mannen uit het dorp moeten helpen, de dijken redden het niet, ze staan op doorbreken en wat dan?'

Ma ging naar de keuken, smeerde brood en bakte een paar eieren. 'Hier, eerst eten en drinken.'

Pa at snel en smakte, het eigeel droop langs zijn mond en hij slurpte een beker koffie leeg.

Anton dacht aan zijn soldaten. Ze sjouwden met zandzakken. 'Zijn er genoeg zakken en zand?' vroeg hij.

Moeder greep de hand van vader. 'Niet lang wegblijven, het is al donker en je moet de koeien melken.' Haar stem trilde. De wind ging tekeer alsof hij de boerderij omver zou gooien. Op de ruiten tikten de hagelstenen. Keiharde tikken.

Anton werd er bang van. 'Gauw terugkomen, pa, ma is benauwd voor de wind.'

‘Ja jongen, pas goed op je moeder.’

De storm gierde door de gang toen vader de voordeur opende. De gordijnen in de kamer zwiepten heen en weer. Met een harde klap sloeg de deur achter pa dicht. Ma wrong haar handen. In de stal loeiden de koeien en pa wankelde over de Stelweg naar de dijk.

Anton en zijn moeder keken hem na totdat hij oploste in de vallende avond.

Een vrachtwagen denderde door de straat. Anton schrok op en keek met lege blik naar de tafels en stoelen in het lokaal, nog gevangen door de beelden van de ramp. Zijn hart bonsde. Met zijn tas over zijn schouder rende hij de trappen af van het Pieter Zee-man College in Zierikzee alsof het water hem nog in die eindeloze diepte zou kunnen trekken. Hij slaakte een zucht van opluchting toen hij buiten stond en haastte zich naar de fietsenstalling.

Over de Gouweveerse dijk fietste hij naar huis. Zijn gedachten kwamen langzaam tot bedaren. Het was voorbij. Hij was de ramp voor geweest en net door het oog van de naald gekropen. Het gaf hem een merkwaardige rust. Zijn borstkas bewoog kalm op en neer. Op het stille strand spoelden de golven met witte koppen af en aan. Heen en weer in een eindeloos ritme. Hij keek naar de lucht. Donkere wolken hingen dreigend boven het land. Het zou gaan regenen voor de avond viel. Januariregen, koud en langdurig. Een enkele druppel viel al op zijn gezicht. De kou drong door zijn jas, hij blies zijn handen warm en dacht aan de klank van haar naam, de blonde haren, donkerbruine ogen en haar handen.

Een schip voer voorbij. Geen passagiersschip, op het dek liepen mannen te sjouwen met houten kisten. Het geluid van de motor bromde in zijn oren. Een wat hese stem had ze.

De zilte lucht drong in zijn neusgaten. Het was vloed. Water spoelde over de nu smalle strook zand. Hij suisde van de dijk en reed onderlangs naar huis, telde lantaarnpalen tot aan het tuinpad. Hij tilde zijn tas uit de fietstas en liep naar binnen. Het waren er dertien, dertien lantaarnpalen op een rij.

In de keuken pakte hij een fles wijn uit de kelder en schonk een glas vol. Met kleine slokjes dronk hij. Claudia, hij proefde de naam op zijn tong, een zachte, tintelende smaak, bitter aan de randen. Die bitterheid overstemde de smaak van de wijn. Hij schoof heen en weer op de bank, het water overspoelde hem. Hij wilde het uitschreeuwen van angst, maar smoorde de paniek, net als toen, voor zijn moeder, die met grote schrikogen naar buiten staarde.

Ze stonden voor het raam toen een vage gestalte naderde in het flakkerende licht van de lantaarns. Gitzwarte wolken dreven door de lucht, knalden tegen elkaar en voerden rusteloos verder. De regen stroomde onafgebroken.

‘Daar is hij!’ gilde Anton.

Een donderend geraas overstemde hem. Een hoge muur van water rolde achter de wankelende figuur aan.

Anton keek naar zijn voeten, stampte op de vloer van de kamer. Hij was thuis, niet op het strand. Hij was thuis en pa niet. ‘Het water is een muur en komt achter pa aan!’ schreeuwde hij. Een ogenblik later verdwenen twee zwaaiende armen in het water en beukten de golven het huis binnen. Hij strekte zijn benen, wreef in zijn ogen en luisterde gespannen naar het bulderen van de wind.

Ma schreeuwde: ‘De dijken zijn doorgebroken!’

Anton stond tot aan zijn knieën in het water, zijn voeten werden ijskoud. De klok van de dorpskerk luidde, het geluid kwam